

Zarchechak

MAQOLLAR

BOLALAR UCHUN

Kitob shu yerda ko'rsatilgan muddatdan
kechiktirilmagan holda topshirilishi shart

Ilgarigi berilmalar miqdori _____

--	--

398.91(575.1)

737

O'zbek xalq maqollari

Toshkent - 2017

UO'K: 94(076)

KBK: 24

A-79

Zarchechak: O'zbek xalq maqollari/ to'plab nashrga tayyorlovchi: Irodabonu Avvalboyeva – Toshkent: «Adabiyot uchqunlari» nashriyoti, 2017-yil, 112 bet.

ISBN 978-9943-992-94-8

UO'K: 94(076)

KBK: 24

A-79

Taqrizchi va mas'ul muharrir:
Gulandom Tog'ayeva,
filologiya fanlari nomzodi.

ISBN 978-9943-992-94-8

© «Adabiyot uchqunlari» nashriyoti, 2017

VATAN HAQIDA

Vatan gadosi — kafan gadosi. •

Vatan uchun o'lmoq ham sharaf. • ✓

Vatan qadrini bilmagan o'z qadrini bilmas. • ✓

Vatanga falokat — o'zingga halokat. •

Vatangado bo'lguncha

Kafangado bo'l.

Vatani borning baxti bor,

Mehnati borning — taxti.

Vatanning tinch — sen tinch. ✓

Vatanni sotgan er bo'lmas.

Vatanning vayronasi — umrning

g'amxonasi.

Vatanning vayronasi — umrning hayronasi.

Vatansiz inson — kuysiz bulbul. ✓

Ayrilmagin elingdan,
Quvvat ketar belingdan.

Baliq suv bilan tirik,
Odam — el bilan.

Begona tuproq — devona tuproq.

Bulbul chamanni sevar,
Odam — Vatanni. ✓

Bulbulga bog' yaxshi,
Kaklikka — tog'.

Dushmanga nafrati bo'lganning
Vatanga muhabbati bo'lmas.

Kishi yerida sulton bo'lguncha
O'z elingda cho'pon bo'l.

Kishi yurtida sulton bo'lguncha

O'z yurtingda ulton bo'l.

Kishi yurtida shoh bo'lguncha

O'z yurtingda gado bo'l.

Ko'lining otini balig'i chiqarar.

Non gadosi bo'lsang ham,

Yurt gadosi bo'lma.

Ona yerning tuprog'i — ona sutidan
aziz.

Ona yurting — oltin beshiging.

Ona yurting omon bo'lsa,

Rangi ro'ying somon bo'lmas.

Tuqqan elga jon tortmasa ham, qon
tortar.

Tug'ilgan yerdan ko'ngil uzilmas,

Yurt qo'riganning yurti buzilmas.

Tug'ilgan yering — Vataning,

Vatanning — nomusing.

To'ygan yerdan tuqqan yer yaxshi.

Ursa ham, el yaxshi,
So'ksa ham, el yaxshi.

Ekin yerida ko'karar,
Er — elida.

EL-YURT HAQIDA

El bor bo'lsa, er xor bo'lmas,
Er bor bo'lsa, el xor bo'lmas.

El boshiga kun tushsa,
El yaratgan er kelar.

El boshiga tushgani —
Er boshiga tushgani.

El ishini er qilur,
Er qadrini el bilur.

El-kunim bo'lmasa,
Oy-kunim tug'masin.

El kuyunganda kuyungan — botir,
El suyunganda suyungan — botir.

El tilagin tilagin,
Siniq ko'nglin siylagin.

El egasiz bo'lmas,
To'n — yoqasiz.

El qudrati — chin qudrat,
Vatan tuprog'i — qimmat.

El qurimasa, yer qurimas.

Elga manzur — erga manzur.

Elga xizmat — oliy himmat.

Elga qo'shilgan moy yutar,
Eldan ayrilgan qon yutar.

Elga qo'shilganning ko'ngli to'q,

Eldan ajralganning beti yo‘q.

Elga qo‘shilsang, er bo‘lasan,
Eldan ajralsang, yer bo‘lasan.

Elda bori — senda bori.

Eldan ayrilguncha jondan ayril.

Eliga vafo qilgan
Yoviga jafo qilar.

Eling senga cho‘zsa qo‘l,
Unga doim sodiq bo‘l.

Eling-yurting bo‘lmasa,
Oying-kuning bo‘lmasin.

Elli yer — bozor,
Elsiz yer — mozor.

Elning baxti — urning baxti.

Elning ichi — oltin beshik.

Elning yirtig'iga yamoq bo'l,
Uzuniga uloq bo'l.

Elning g'ami — urning g'ami.

Er bolasi — el bolasi.

Er davlati — elida.

Er yigit elga tortar.

Er yigit o'zi uchun tug'ilar,
Eli uchun o'lar.

Erning moli — elning moli.

Yurt boshiga ish tushsa,
Er yigit hozir.

Yurt qo'ri, eling o'sar,
Qo'rimasang, uying to'zar.

Yurt qo'risang, o'sarsan,
Qo'rimasang, to'zarsan.

Yaxshi yigit yurt tuzar,
Yomon yigit yurt buzar.

O'z uyim — o'lan to'shagim.

O'z yurtingning qadri
O'zga yurtida bilinar.

O'z yurting — o'lan to'shaging,
O'zga yurt bo'lmas beshiging.

O'zbek iskab bo'lsa ham, elini topar.

O'zga yurtning qozisi bo'lgandan
O'z elingning tozisi bo'l.

O'zga yurtning boshi bo'lgancha
O'z yurtingning toshi bo'l.

O'zga yurtning gulidan
O'z yurtingning cho'li yaxshi.

Qush ham ketsa, keladi,
O'z elini sevadi.

Har gul oʻz butasida aziz.

Har gulning oʻz isi bor,
Har elning oʻz tusi bor.

Har kim – eliga,
Oʻrdak – koʻliga.

Har kimning oʻz eli – oʻziga shirin.

Har koʻkatning oʻz suygan tuprogʻi bor.

Har toycha oʻzi suv ichgan bulogʻini
maqtar.

MEHNAT HAQIDA

Mehnat baxt keltirar.

Mehnat bilan yer koʻkarar,
Duo bilan — el.

Mehnat va oʻqish — ogʻa-ini.

Mehnat yerda qolmas,
Oltin — yo'lda.

Mehnat kishini boqar,
Yalqovlik o'tga yoqar.

Mehnat, mehnatning tagi — rohat.

Mehnat — rohatning poydevori.

Mehnat tovoq to'ldirar,
Minnat toq kuydirar.

Mehnat shuhrat keltirar,
Yalqovlik — la'nat.

Mehnat etsang erinmay,
To'yar qorning tilanmay.

Mehnat — e'tibor garovi.

Mehnat qancha og'ir bo'lsa,
Keti shuncha shirin bo'lar.

Mehnat qilgan moy oshar.

Mehnat qilding, xo'p qilding,
Minnat qilding, yo'q qilding.

Mehnat qilib topganing,
Qandu asal totganing.

Mehnat qilmay, rohat ko'rmas,
Urug' sepmay, ekin o'rmas.

Mehnat qilsang, ko'ksing tog',
Hurmat qilsang, diling bog'.

Mehnat qilsang, yasharsan,
Katta-katta osharsan.

Mehnat qilsang, qaram bo'lmayсан.

Mehnat qilsang qirga,
Qaram bo'lmassan qo'lga.

Mehnat ham egiz-egiz,
Davlat ham egiz-egiz.

Mehnatda sinalgan elda aziz.

Mehnatli non — shakar,
Mehnatsiz non — zahar.

Mehnatli osh osh bo'lar,
Mehnatsiz osh — tosh.

Mehnatning ko'zini topgan
Boylikning o'zini topar.

Mehnatning noni — mazali,
O'g'rining urari — azali.

Mehnatning noni — shirin,
Yalqovning joni — shirin.

Mehnatsiz ish bitmas,
Erinchoqning qo'li yetmas.

Mehnatsiz rohat bo'lmas,
Savobsiz — jannat.

Mehnatsiz topilgan mol hisobsiz ketar.

Mehnatsiz turmush — tuzsiz osh.

Mehnatsiz turmush — o'g'irlik.

Ari zahrin chekmagan

Bol qadrini bilmas.

Ahmoqning kulgusi ko'p,

Dangasaning — uyqusi.

Ahdi borning baxti bor.

Ahd qilgan baxt topar.

Baxt yalqovga begona.

Baxtingga ishonma, barmog'ingga ishon.

Bekor o'tirguncha bekor ishla.

Bekordan Xudo bezor.

Bekorchidan — bemaza gap.

Bekorchidan el bezor,

So'zidan ko'ngil ozar.

Bekorchilik — bemazachilik.

Bekorchining beti yo‘q,
Qozon osar eti yo‘q.

Bekorchining hunari — g‘iybat.

Bemehnat hikmat yo‘q.

Bersang — olasan, eksang — o‘rasan.

Betashvish bosh qayda,
Mehnatsiz osh qayda?!

Bir ezma topadi, bir — kezma.

Bir qo‘llab eksang,
Ikki qo‘llab o‘rasan.

Birni birov beradi,
Ko‘pni — mehnat.

Birov uchun birov qozon osmas.

Bor-bor, ishda bor,

Ishlamagan nonga zor.

Boqsang — bog‘, boqmasang — tog‘.

Bog‘ jamoli — bog‘bondan.

Bog‘ kimniki — bog‘bonniki.

Bog‘ni boqsang — bog‘ bo‘lur,

Botmon dahsar yog‘ bo‘lur.

Boqimsiz bog‘ tog‘ bo‘lur,

Yurak-bag‘ring dog‘ bo‘lur.

Bo‘ynidan bog‘langan it ovga yaramas.

Gap bilan osh pishmas.

Gap bilan shoshma, ish bilan shosh.

Gap bilan o‘roq o‘rish oson.

Gap bilguncha ish bil.

Gap — boshqa, ish — boshqa.

Gap desang, qop-qop,
Ish desang, Ashtarxondan top.

Gap desang, qop-qop,
Ish desang — betob.

Gapga — chechan, ishga — mechan.

Gapni oz so'zla,
Ishni ko'p ko'zla.

Daraxt yaprog'i bilan ko'rkam,
Odam — mehnati bilan.

Daryo suvini bahor toshirar,
Odam qadrini mehnat oshirar.

Dono — bir joyda,
Dangasa — har joyda.

Yer boylikning onasi bo'lsa,
Otasi — mehnat.

Yer — ona, suv — ota,
Mehnat — boylik.

Yer ochganning baxti ochilar.

85 - me

Yer — xazina, mehnat — kaliti.

Yer egasi bo'lma, mehnat egasi bo'l.

Yer qazimasang, oltin chiqmas,
Qarmoq solmasang — baliq.

Yoz bor, qish bor,
Dangasaga na ish bor.

Yoz bo'yi yotar,
Qish bo'yi qotar.

Yomg'ir bilan yer ko'karar,
Mehnat bilan — el.

Yotib yeganga tog' chidamas.

Yosh ishni topar,
Ishsiz — dardisarni.

Jon koyitmay, ish bitmas.

Jon kuydirmasang, jonona qayda,
Toqqa chiqmasang, do'lona qayda?!

Zavqsiz ish — shavqsiz ish.

Iz quvgan izlaganini topar.

Izlaganga tole yor.

Izlagan olim bo'lar,
O'ylagan — fozil.

Intilgan elga yoqar.

ISH VA ISHYOQMASLIK HAQIDA

Ish bilan vaqt tez o'tar.

Ish bilan qishning mushkuli bitar.

Ish bilganniki,
Qilich tutganniki.

Ish bitar bo'lsa, haybarakallachi ko'payar.

Ish bor yerda osh bor.

Ish bor yerda xato bor.

Ish desa, ayyor,
Osh desa, tayyor.

Ish desa, og'rir oshiq-moshig'im,
Osh desa, tayyor katta qoshig'im.

Ish do'sting — jon do'sting.

Ish — insonning gavhari.

Ish ishtaha ochar,
Dangasa ishdan qochar.

Ish kuchini yelga berma, yerga ber,
Jamg'armani selga berma, elga ber.

Ish oshga tortar,
Yalqovlik — boshga.

Ish seni yengmasin,
Sen ishni yeng.

Ish ustasidan qo‘rqar.

Ish qilganga qop-qop,
Qilmaganga bo‘sh qop.

Ish qila olmagan ish tanlar.

Ish qolsa — mehnat,
Osh qolsa — davlat.

Ish quroling soz bo‘lsa,
Mashaqqating oz bo‘lar.

Ish g‘ayratlidan qo‘rqar.

Ishga — no‘noq, oshga — o‘rtoq.

Ishga — cho‘loq, oshga — qo‘noq.

Ishga — qo‘nim, hosilga — unum.

Ishdan qochding — oshdan qochding.

Ishdan qo'rqmagan — qishdan qo'rqmas.

Ishyoqmas rohat topmas.

Ishyoqmas o'roqchi o'roq tanlar.

Ishyoqmasga so'z yoqmas.

Ishi borga bir kun hayit,

Ishi yo'qqa har kun hayit.

Ishi yo'qning rizqi yo'q.

Ishi kechning kuni kech.

Ishimning boshi yo'q,

Oshimning moshi yo'q.

Ishlagan yerni yashnatar,

Ishlamagan — qaqshatar.

Ishlagan osh tishlar,

Ishlamagan tosh tishlar.

Ishlagan tishlar,

Ishlamagan kishnar.

Ishlagan xor bo'lmas.

Ishlaganning ishi bitar,
Kishnaganning kuni o'tar.

Ishlik kehb, ish orttirar,
Ishsiz kehb, ish qoldirar.

Ishlikning peshonasi terlar,
Ishsizning — bo'yni.

Ishning o'zini bilguncha ko'zini bil.

Ishsevarni el sevar.

Ishsiz iyagini uqalar.

Ishchan tilagi — tong ota qolsa,
Erinchak tilagi — kun bota qolsa.

Iqbolni mehnat ochar.

Yigit degan er bo'lar,

Mehnat ko'rsa, sher bo'lar.

Yigit husni — mehnatda.

Yigitning baxtini mehnat ochar.

Yig'lab-yig'lab yo'l qazisang,

Kulib-kulib sug'orasan.

Yig'lab-yig'lab marza olsang,

O'ynab-o'ynab sug'orasan.

Yo'l yurgan xazinaga yo'liqar.

Yo'rtgan — o'zar, yotgan — to'zar.

Yo'rg'a otning yo'li bo'lar,

Jo'rtoqining sho'ri bo'lar.

Kezi kelsa, ketmon chop.

Ketgan keltirar,

O'tirgan narx so'rar.

Ketmon chopdim — non tishladim.

Ketmon chopmoq — olmoq-solmoq,
Qo'sh haydamoq — bormoq-kelmoq,
O'roq o'rmoq — o'ynamoq,
Hay-hay, ishning og'iri —
Xamir qilmoq, non yopmoq.

Kindik qoning to'kilgan joyda joning bor,
Mehnat qilgan yerda moling bor.

Kishi bersa — ko'rimli,
Mehnat bersa — to'yimli.

Kishining qo'lidan ishini olsang,
Og'zidan oshini olasan.

Kumushdek ter to'ksang,
Gavhardek dur olarsan.

Ko'klam — mehnat bilan ko'rkam.

Ko'nglingni birga ber,
Kuchingni yerga ber.

Ko'ringan tog'ning yirog'i yo'q.

Mardning mardi maydonda sinalar,
Yigitning yigiti — mehnatda.

Mashaqqatsiz baxt kelmas,
Mehnatsiz taxt kelmas.

Ming soʻzdan bir ish yaxshi.

Mol — boqqanniki,
Yer — ekkanniki.

Mol boqqanning barmogʻidan moy tomar.

Mol boqqanning moliga boq,
Boqmaganning — holiga.

Mol semirsa, yogʻ boʻlar,
Yer semirsa, bogʻ boʻlar.

Nodon va yalqov — dushman uchun katta
ov.

Non yemoqchi boʻlsang,
Oʻtin tashishdan erinma.

Obro' topaman, desang, kamtar bo'l,
Qarimay, desang, mehnat qil.

Obro'ning onasi — mehnat,
Otasi — sa'y-harakat.

Odam — gavhar, qo'li — gul.

Odam ishdan chiqmaydi,
Odamdan ish chiqadi.

Odam qo'li cho'lni bo'ston qilar.

Odamni po'stin emas, ish qizdirar.

Odamning qo'li — gul.

Odamning husni — mehnatda.

Oz yesang, ko'p yashaysan,
Mehnat qilsang, ko'p oshaysan.

Olay desang mo'l hosil,
Mehr qo'yib mehnat qil.

Oltin o'tda bilinar,
Odam — mehnatda.

Oltmishingda olma eksang,
Yetmishingda yemishin yersan.

Ot oyog'idan topar,
Odam — qo'lidan.

Ota boyligi yerga singar,
Mehnat boyligi — elga.

Og'zingni ko'kka ochma,
Halol mehnatdan qochma.

Podachi qizining g'ayrati
Poda qaytganda kelar.

Pul yo'q, deb qayg'urma,
Ish yo'q, deb qayg'ur.

Rahbar yotsa soyada,
Paxta qolar poyada.

Rohatning onasi — mehnat.

Sansolar-u mansolar,
Otga yemni kim solar?

Sen ishni quvsang,
Non seni quvar.

Sepgan xirmon qilur,
Sepmagan — armon.

Suv bir joyda turaversa, sasir.

Suv o'jar, inson undan ham o'jar.

Suvdan kechgan ho'l bo'lar,
Mehnat chekkan zo'r bo'lar.

So'ziga boqma, ishiga boq.

So'zing kumush bo'lsa,
Ishing — oltin.

Tarallabedodga jon g'animat.

Tek turganga shayton tayoq tutqazar.

Tek turguncha tekin ishla.

Tek turmagan to'q turar.

Tek turmaganga osh ber,
Ikki qo'liga ish ber.

Terlab ishlasang, to'yib yeysan.

Tindim tunda, tinmadim kunduzi,
Bo'ldi qo'y telpagim qunduzi.

Tirishgan yer ustida yashar,
Tirishmagan — yer ostida.

Tirishgan och qolmas.

Tirishgan tog'dan oshar,
Ter to'kkan baxtli yashar.

• Tirishgan — er,
Tirishmagan — qora yer.

Tusiga qarama, ishiga qara.
To'kilsa manglay tering,

Unumli bo'lar yering.

Uyqu — g'aflat, mehnat — rohat.

Uringan ish o'rinsiz qolmas.

Xazina g'oyibdan emas, mehnatdan.

El og'ziga boqqan och qolar.

Elning ko'rki — er bilan,
Erning ko'rki — ter bilan.

Er — ishlagan yerda aziz.

Er yigit nomi bilan,
Mehnatda shoni bilan.

Er xizmatdan topar.
Qaziyversang, tog' ham qular.

Qarasang — bog'man,
Qaramasang — dog'man.

Qarasang, qand yersan,

Qaramasang, pand yersan.

Qizil yuzni sarg'aytma,
Aziz qo'lni qavartir.

Qimirlagan qir oshar,
Tig'izlagan tog' oshar.

Qozon o'tdan, odam harakatdan qizir.

Qush qanoti bilan tirik,
* Odam — mehnati bilan.

Himmat — elning tayanchi,
Mehnat — rohat quvonchi.

Hurmat qilsang, hurmat ko'rasan,
Mehnat qilsang, davron surasan.

Hurmating — savlating,
Mehnating — davlating.

DANGASALIK HAQIDA

Dangasaga bulut soyasi ham yuk.

Dangasaga ish buyursang,
Otangan orteq nasihat qilar.

Dangasaga ish buyursang,
Senga aql o'rgatar.

Dangasaga ostona tepa bo'lib ko'rinar.

Dangasaning ishi bitmas,
Yoz kelsa ham, qishi bitmas.

Dangasaning saratonda qoli sovgotar.

Dangasaning g'ayrati ish bitganda qo'zir.

Eringan elga sig'mas.

Eringan qiz erdan qolar.

-Eringanning oshi pishmas.

Erinchoq ikki ishlar,
Oxiri barmog'ini tishlar.

Erinchoq eshikka chiqsa, ot yollaydi.

Erinchoq qizni erga ber,
Er olmasa, yerga ber.

Erinchoqni er olmas,
Er olsa ham, ko'p qolmas.

Erinchoqning ishi bitmas,
Epsizning — hojati.

Erinchoqning qo'li yetmas,
Qo'li yetsa ham, ishi bitmas.

Erinchoqning qo'li qisqa,
Erinmaganning — yo'li.

Yurti boyning o'zi boy,
Mehnat qilganning qo'li moy.

Yalqov yotib buyurar.

Yalqovlik – oxiri xo‘rlik.

Yalqovlik yovi — yumush.

Yalqovning maqtanishi ish boshiga
borguncha.

Yalqovning oshi — yovg‘on.

Yalqovning qo‘li qo‘ynidan chiqmas.

O‘tloqda bedana ko‘p,

Dangasada — bahona.

Qo‘rqoqning ko‘zi katta,

Dangasaning — so‘zi.

G‘ayrat etgan tog‘ni kesar,

G‘ayrat temir arqonni uzar.

G‘ayratlining yuragi qaynar,

G‘ayratsizning yuragi o‘ynar.

G'ayratsiz bilak — o'rinsiz tilak.

Hamma narsaning otasi — mehnat.

Har kungi va'dabozlikdan
Bir kungi jonbozlik yaxshi.

Harakating — sog'liging,
Mehnating — boyliging.

YAXSHILIK HAQIDA

Yaxshi bilan yo'ldosh bo'lsang,
Yetarsan yiroqqa.
Yomon bilan yo'ldosh bo'lsang,
Tusharsan tuzoqqa.

Yaxshi bilan yo'ldosh bo'lsang,
Ishing bitar.
Yomon bilan yo'ldosh bo'lsang,
Boshing ketar.

Yaxshi bilan yursang,

Yetarsan murodga.
Yomon bilan yursang,
Qolarsan uyatga.

Yaxshi bilib so'zlar,
Yomon tilib so'zlar. 3

Yaxshi bir tavba qiladi,
Yomon — yuz. 4

Yaxshi boshlaydi yo'lga,
Yomon tushirar qo'lga. 5

Yaxshi bo'lsang, yaqin ko'p. 6

Yaxshi bo'lsang, yasharsan,
Nasibangni osharsan. 7

Yaxshi bo'lsang, o'zarsan,
Yomon bo'lsang, to'zarsan. 8

Yaxshi joningga o'rtoq,
Yomon — noningga. 9

Yaxshi otga qamchi kerakmas, 10

Yaxshi qizga — sovchi.

Yaxshi oshini yer,

Yomon — boshini.

Yaxshi suydilar, yomon soʻndirar.

Yaxshi turmas, yomon oʻlmas.

Yaxshi *hislat* — goʻzal fazilat.

Yaxshi xunuk libos bilan ham yaxshi.

Yaxshi chechakka bolari qoʻnar.

Yaxshi — sharofatli,

Yomon — kasofatli.

Yaxshi — el gʻamida,

Yomon — oʻz gʻamida.

Yaxshi yurgan yerida,

Tinchlik solar eliga.

Yomon yurgan yerida,

Oʻt qoʻyadi eliga.

Yaxshi yaxshiga yondashtirar,
Yomon yo‘ldan adashtirar.

Yaxshi o‘zini yomonning yonida tanitar.

Yaxshi qand yedirar,
Yomon — pand.

Yaxshiga gul — soya.

Yaxshiga yetishtir,
Yomondan ketishtir.

Yaxshiga yov yarashmas,
Yomonga — dov.

Yaxshiga yondash,
Yomondan adash.

Yaxshiga el dil ochar,
Yomondan turmay qochar.

Yaxshiga qora yuqmas,
Yomonga el boqmas.

Yaxshida gina bo'lmas,
Yomondan gina ketmas.

Yaxshida yarog' bo'lmas.

Yaxshidan yomon tug'ilsa,
Eli topilmas.

Yomondan yaxshi tug'ilsa,
Tengi topilmas.

Yaxshidan yomon chiqdi, deb kuyunma,
Yomondan yaxshi chiqdi, deb suyunma.

Yaxshidan — nazar,
Yomondan — xazar.

Yaxshidan ot qoladi,
Yomondan — dod.

Yaxshidan — yaroq,
Yomondan — tayoq.

Yaxshilar topib so'zlar,
Yomonlar qopib so'zlar.

Yaxshilarga xizmat qilsang,
Ham aytadi, ham qaytadi.

Yaxshilik ikki jahonni orttirar.

Yaxshilik koʻzga koʻrinmas,
Yomonlik koʻmib qoʻyilmas.

Yaxshilik nur keltirar,
Yomonlik — zulmat.

Yaxshilik eksa, esonlik oʻrar.

Yaxshilik — yuzda,
Yomonlik — koʻzda.

Yaxshilik qil, daryoga tashla,
Baliq bilar.

Baliq bilmasa, Xoliq bilar.

Yaxshilik qil, uyingga aytma.

Yaxshilik qil, umidvor boʻl,
Yomonlik qil, xabardor boʻl.

Yaxshilik qilmasang, yomonlik ham qilma.

Yaxshilik qilsang, yashir,

Yaxshilik ko'rsang, oshir.

Yaxshilikni daryoga qil, biyobondan top.

Yaxshilikni erdan so'ra,

Er bilmasa, eldan so'ra.

Yaxshini ko'rib fikr qil,

Yomonni ko'rib shukr qil.

Yaxshining bolasi to'rga tortar,

Yomonning bolasi — eshikka.

Yaxshining gapi — moy,

Yomonning gapi — loy.

Yaxshining ishi — jannat,

Yomonning ishi — kasofat.

Yaxshining nasihatiga kirmagan

Yomonning yo'liga yurar.

Yaxshining tilagi ham yaxshi,
Yomonning niyati ham yomon.

Yaxshining yaxshiga ortar himmati,
Yomonning yaxshiga ortar illati.

O'zing yaxshi — olam yaxshi.

O'zingga ravo ko'rmaganni
O'zgaga ham ravo ko'rma.

O'lganda go'ring keng bo'lsin,
Tiriklikda — fe'ling.

O't tosh yorar,
Tosh bosh yorar.

O'tganlardan ibrat ol,
Kelajakka ibrat bo'l.

O'tib ketguncha ekib ket.

O'chakishgan it qopmay qo'ymas.

Qalb qozoni qaynamas,

Qaynasa ham, quyulmas.

Qasd qilgan past bo'lar.

Qashqirning o'yi — yomonlik,

Qo'yning o'yi — omonlik.

Qilich tutgan qilichdan o'lar.

Qozonga yondashsang, qorasi yuqar,

Yomonga yondashsang, yarasi yuqar.

Qoshiq bilan osh berib,

Sopi bilan ko'z chiqarma.

Qoqilsa, suya,

Yiqilsa, ko'tar.

Quduqni kim qazir,

Suvini kimlar ichar.

Qush ko'nglini og'ritma.

Qo'yini birov qarar,

Sutini kimlar ichar.

Qo'lingdan kelsa, qo'lingdan ber,
Qo'lingdan kelmasa, yo'lingdan ber.

G'araz marazdan yomon.

Havas qilgan yetar,
Hasad qilgan yitar.

Har kim o'z qilmishidan topar.

Har kimning amali o'z oyog'idan.

YOMONLIK HAQIDA

¹
Yomon arava yo'l buzar,
Yomon xotin — uy.

²
Yomon arida bol bo'lmas,
Suvsiz yerda — tol.

³
Yomon atlas bilan ham yomon.

Yomon baxil bo'lar, 4
Yaxshi — ahil.

Yomon bilan yo'ldosh bo'lma, 5
Nodon bilan — sirdosh.

Yomon bilan yo'ldosh bo'lsang, 6
Yomondan burun o'lasan.
Yaxshi bilan sirdosh bo'lsang,
Yaxshilik bilan unasan.

Yomon bilan so'z olishguncha 7
Ko'cha alish.

Yomon bilan yurguncha, 8
Yolg'iz yurgin o'lguncha.

Yomon bilan yurdim, qoldim uyatga,
Yaxshi bilan yurdim, yetdim murodga. 9

Baxtiyor bo'lsa zamon,
Noshukr bo'lma — yomon. 10

Bezorida hamma bezor. 11

Bekorchidan bezib qoch, 1 2
Chaqimchidan — ko'chib. 1

Bir kishi ariq qazar, 1 3
Ming kishi suv ichar. 1

Bir kun tuz ichgan joyga 1 4
Qirq kun salom ber. 1

Bir ko'ngil imorati — 1 5
Ming Makka ziyorati. 1

Bir tulki yetti bo'rini yetaklar. 1 6

Bir yaxshi bilan bir yomon kelishar, 1 7
Ikki yomon kelishmas. 1

Birniki — mingga, 1 8
Mingniki — tumanga. 1

Birning kasofati yuzga, 1 9
Yuzniki — mingga. 1

Birov tuzar, birov buzar. 2 0

Birovga kesak otsang,
U senga tosh otadi.

Birovga choh qazima, o'zing tusharsan.

Birovning aybiga ko'z-quloq bo'lma.

Birovning so'zi yaxshi,
Birovning — o'zi.

Boboning tol ekkani —
O'ziga nom ekkani.

Bola bezori — kishi ozori.

Bu dunyo o'tar-ketar,
Yuzi qoralik qolar.

Bug'doydan — bug'doy,
Arpadan — arpa.

Vijdonsiz kishidan o'pkalama.

Gina — adovatning qo'shnisi.

Daryoga yaxshilik qilsang,
Ajrini biyobondan topasan.

Dili qora — tili qora.

Dili qoraning qilmishi — qiyiqlik.

Dilozori — Xudo bezori.

Dunyo yorug' bo'lsin, desang,
Uyingga chiroq yoq.

Yer to'ydirar, o't kuydirar.

Yovdan yaxshilik chiqmas.

Yaxshi bilan yurdim, yetdim niyatga.

Yomon bilan yursang, yomon bo'lasan,
Yaxshi bilan yursang, omon bo'lasan.

Yomon kelsa — buzar,
Yaxshi kelsa — tuzar.

Yomon kun yaxshi bo'lar,

Yomon odam yaxshi bo'lmas.

Yomon ko'z tosh yoradi,

Yomon do'st — bosh.

Yomon mo'ridan achchiq tutun chiqar,

Yomon uydan — sassiq gap.

Yomon odam yo'ldoshini qaritar.

Yomon odam til bilan kuydirar.

Yomon odam tuqqanini yomonlar.

Yomon odam to'ymas,

Yomonligini qo'ymas.

Yomon otni minguncha,

Yayov yurgin o'lguncha.

Yomon sigir yozda tug'ar.

Yomon soyga suv tushsa,

Kechuv bermas kecharga.

Yomon tekkanga tegar,
Tegmaganga kesak otar.

Yomon farzand ota-onani yerga qaratar,
Yaxshi farzand ota-onani elga oralatar.

Yomon xotin — dardsiz kasal.

Yomon erkak to'y buzar,
Yomon xotin — uy.

Yomon etagingni yirtsa,
Etagingni kesib qoch.

Yomon eshak ip uzar,
Yomon xotin uy buzar.

Yomon yaxshi bo'lmas,
Eshak — baxshi.

Yomon — o'z g'amida,
Yaxshi — el g'amida.

Yomon o'zini bilmas,
O'zgani ko'zga ilmas.

Yomon o'ldi, desa, ishon,
Yomonligini qo'ydi, desa, ishonma.

Yomon oshga o'rtoq,
Boshga — to'qmoq.

Yomon o'tganning o'rog'ini olar,
Ketganning — ketmonini.

Yomon qiliqdan — ko'zga yosh,
Yaxshi qiliqdan — og'izga osh.

Yomon ho'kizga shox bitsa, suzib o'ldirar,
Yomon odamga mol bitsa, urib o'ldirar.

Yomonga bosh bo'lguncha
Yaxshiga yo'ldosh bo'l.

Yomonga gapirsang — bir balo,
Gapirmasang — ikki balo.

Yomonga yomon bo'l,
Yaxshiga — tomon.

Yomonga yondashgan yiqilmay qolmas,
Oxiri bir chuqurga tiqilmay qolmas.

Yomonga yondashma,
Yaxshidan adashma.

Yomonga kun ham qorong'i, tun ham.

Yomonga osh berguncha
Yaxshiga bosh ber.

Yomonga sir aytma, yurtga yoyar.

Yomonga cho'p botar,
Yaxshiga — so'z.

Yomonga yaqinlashsang, balosi yuqar,
Qozonga yaqinlashsang — qorasi.

Yomonga o'lim yo'q,
Yaxshiga — yurim.

Yomonga hazil qilsang, yoqangni yirtar.

Yomonda or bo'lmas,

Yaxshi xor bo'lmas.

Yomondan dog' qolar,
Yaxshidan — bog'.

Yomondan qarz olsang, ham yo'lda
qistaydi,
Ham — go'rda.

Yomondan qarz etma,
Qarz etsang ham, xarj etma.

Yomondan qarzdor bo'lsang,
Ko'p ichida yoqangdan olar.

Yomondan qorovul bo'lsa, yov yetti bo'lar.

Yomondan qoch, yaxshiga yondosh.

Yomonni yuborsang, bildirib kelar,
Yaxshini yuborsang — tindirib.

Yomonning balosiga,
Qayga boray davosiga?!

Yomonning bir qilig‘i ortiq,
Ustida yoqasi yirtiq.

Yomonning bolasi yo‘lda yotib ot hurkitar.

Yomonning bo‘zini olguncha
Yaxshining so‘zini ol.

Yomonning dasturxonidan
Yaxshining ustixoni yaxshi.

Yomonning do‘sti ko‘p,
Piyozi po‘sti.

Yomonning zarari tegar keng yo‘lda,
Yaxshining foydasi tegar tor yo‘lda.

Yomonning kuchi yapaloqqa yetar.

Yomonning ko‘zi yurak og‘ritar.

Yomonning niyati — buzuq,
Yaxshining niyati — tuzuk.

Yomonning oti bilan uloq olguncha

Yaxshining eshagida otquloq ol.

Yomonning yarasi bitmas.

Yomonning qilmishi yomonlik,
Yaxshiga berrnas omonlik.

Yordam bergin, “Kimsan?” deb so‘rama.

Zamon senga boqmasa,
Sen zamonga boq.

Ikki yomon qo‘shilsa,
Keng dunyoga siy(g‘)ishmas.

Ilon goh-goh chaqar,
Yomon doim chaqar.

Ilon zahri — tishida,
Yomon zahri — tilida.

Ilon ishi — zahar solmoq.

Ilondan — ilon, chayondan — chayon.

Ilonni tushda ko'rsang — ganj,
O'ngda ko'rsang, yanch.

It og'zidan suyak olib bo'lmas.

Ig'vogarga oq sut ham qora.

Ig'vogarning o'zi yomon,
O'zidan so'zi yomon.

Kimki bo'lsa dilozor,
Undan el-u yurt bezor.

Kishi aybiga etak yop.

La'nat yog'diruvchi bo'lma,
Rahmat eshituvchi bo'l.

Odam bo'lish — oson,
Odamiy bo'lish — qiyin.

Odam bo'lmoq asta-asta,
Hayvon bo'lmoq bir pasda.

Odam odamning dardini olar.

Odam — odamning ko'zgusi.

Oltin olma, duo ol,

Duo oltin emasmi?

Oltin olma, olqish ol,

Olqish oltin emasmi?

Olqish olgan omondir,

Qarg'ish olgan yomondir.

Omon bo'lsang, osh yersan,

Yomon yursang, tosh yersan.

Omon yursang, oting o'zar,

Yomon yursang, baxting to'zar.

Oriq degan yomon toy,

Yozga chiqib ot bo'lar.

Yomonlikni ko'p qilsa,

Yaxshi kishi yot bo'lar.

Ota bolasi bo'lma,

Odam bolasi bo'l.

Otning yomoni oxur buzar.

Oq degan — olqish,
Qora degan — qarg'ish.

Oq it, qora it, baribir it.

Oqko'ngillikning oti ham ozmas,
To'ni ham to'zmas.

Rahbarning yaxshisi undirar,
Yomoni so'ldirar.

Rizq ham azaliy,
Yomon ham azaliy.

Taqir yerdan chang chiqarma,
Yo'q yerdan jang chiqarma.

Tikan bo'lib oyoqqa qadalguncha
Gul bo'lib ko'krakka sanchil.

Tilagi yaxshi kamol topar,
Tilagi yomon — zavol.

Tosh bilan urganni osh bilan ur.

Tosh otganga osh ot.

Tuzgan ham odam,
Buzgan ham odam.

To'yda ko'rsa, to'nimni ber,
Uyda ko'rsa, unimni ber.

Uyi buzuv o'ngaluv,
O'yi buzuv o'ngalmas.

Urushqov xo'roz semirmas.

Xayr qil o'ladigandek,
Imorat qur o'lmaydigandek.

Xayrli ishning kechi yo'q.

Xayrli ishning xayrixohi ko'p.

Shakar pashshasiz bo'lmas,
Arpa — kesaksiz.

Ezgulikning kechi yo‘q.

Ey til, yaxshilikni bil,
El yaxshilikni unutmas.

Elchiga o‘lim yo‘q.

Elchining kechikkaniga suyun.

Er yigit elga tortar,
Yomon yukin elga ortar.

Eskisiz yangi bo‘lmas,
Yomonsiz yaxshi bo‘lmas.

Echkining yog‘i bo‘lmas,
Yaxshining — dog‘i.

Yangilik yaratar bir kishi,
Bahramand bo‘lar har kishi.

FASLLAR HAQIDA

Yoz yomg'iri yondan o'tar,
Qish yomg'iri — jondan.

Yoz kuyungan qish suyunar.

Yoz mevasi — qish xazinası.

Yoz qoqisi — qishga dori.

Yoz harakati — soz harakat.

Yozgi harakat — kuzgi barakat.

Yozda boshi pishmaganning
Qishda oshi pishmas.

Yozning yozig'i — qishning ozig'i.

Yozning yomg'iridan qo'rq,
Qishning — qirovidan.

Yomg'ir — ekinning joni.

Ilib-ilib, yoz bo'lar,
Sovib-sovib, qish bo'lar.

Kuzning bir kuni qishning bir oyini boqar.

Kun g'amini sahar ye,
Yil g'amini bahor ye.

Laylak kelmay, yoz bo'lmas,
Qirg'iy chopmay, kuz bo'lmas.

Mezon chiqib, aqrab kirsar — qish.

Navro'zdan so'ng qish bo'lmas,
Mezondan so'ng yoz bo'lmas.

Savr yomg'iri — sari oltin.

Savr kelsa, muz turmas,
Quda kelsa, qiz turmas.

Savr kirdi — ekinlarga davr kirdi.

Savr oyi — davr oyi.

Savrning sanog'ida qishning yog'ini bor.

Saraton — sara ekish,

Qolaversa — tariq ekish.

Savalab yoqqan yomg'ir yomon,

Maydalab yoqqan qor yomon.

Sovuq oyoqdan urar,

Issiq — boshdan.

Soyda yotma, sel olar,

Qirda yotma, yel olar.

Sumbula tug'sa, suv sovir,

Tarozi tug'sa, tong sovir.

Sumbulada suv soviydi,

Mezonda — kun.

Sumbulaning suvi tiniq, o'zi sovuq.

Sumbulaning suvi — sharob.

Sumbulaning tuqqanini suv bilar.

Toza havo — dardga davo.

Toqqa yog'sa, cho'l obod,
Cho'lga yog'sa, el obod.

Toqqa qalin qor tushgani —
Yerning qonib suv ichgani.

Tog' havosi — dard davosi.

To'qson kirsar, to'rg'ay odimicha kun
uzayar.

To'qson to'lmay, yoz chiqmas.

Chilla kirsar — chil oyog'i.

Chilla suvi — tilla suvi.

Chilla qori — yerning qoni.

Chillaga chillaki chidamas.

Chillada sug'orilgan bog',
Chil botmon uzam berar.

Er tug'lsa — elning baxti,
Yomg'ir yog'sa — yerning baxti.

Ertalabki tuman ochar,
Kechki tuman yopar.

Yantoq gullasa, chilgi pishar.

Yaxshi yil bahoridan ma'lum,
Yaxshi kun — saharidan.

Yaxshi kelsa — hut,
Yomon kelsa — yut.

Yaxshi kelsa hut —
Kadi-kadi sut.

Yaxshi kelsa, hutni ko'ring,
Xurma-xurma sutni ko'ring.

Qantar ovsa, qoziqning boshida qor turmas.

Qantarda qarg'a odimiday kun uzayar.

Qarg'a ketmay, qor ketmas,
Turna kelmay, muz ketmas. ✓

Qarg'a qag'illasa, qishni chaqirar,
G'oz g'ag'alasa — yozni. ✓

Qish o'ldirma, yoz o'ldir,
Och o'ldirma, to'q o'ldir. ✓

Qish o'tar, qoralik qarg'aga qolar. ✓

Qish o'chog'i tor,
Tur, uyingga bor. ✓

Qish qilig'ini qilmay qo'ymas,
Yoz yo'rig'ini yo'ymay qo'ymas. ✓

Qish — qisilmoq, yoz — yozilmoq. ✓

Qish qishligini qilmasa,
Yoz yozligini qilmas. ✓

Qish qo'nog'i — o't. ✓

Qishning bir kuni qolsa, qo'rq. ✓

Qishning kuni qirq turli, ✓

Qirqovi ham qiliqli. ✓

Qishning sovug'ida to'ngandan

Yozning issig'ida o'lgan yaxshi. ✓

Qishning qahri — kuzga baraka. ✓

Qishning qori — yozga dori. ✓

Qor yog'di — don yog'di, ✓

Yomg'ir yog'di — osh yog'di. ✓

Qor — osh bilan non. ✓

Qora bulutdan tiniq suv tomar.

Quruq ayozi — tilsiz yov.

G'oz kelgani — yoz kelgani.

Hamal kirdi — amal kirdi.

Hulkarli oyning bari qish.

Hut kirdi, yer ostiga dud kirdi.

Hut suviga ho'kizingni sug'orma.

Hut — yut.

Hutda mol to'ymasa, odam to'ymas.

JONIVORLAR HAQIDA

Bedana tezotar bo'lsa,
O'z boshini o'zi yer.

Bedananing «vit» degani — qochgani.

Bo'ri bo'ronda quturar.

Bo'rining ozig'i — burnida.

Zag'izg'on sog'ligidan o'lmas, suqligidan
o'lar.

Zag'izg'on chaqib to'q bo'lmas.

Zag'cha sigirdan qo'rqmas.

Itdan suyak ortmas,
Mushukdan — bez.

Ot — yigitning yo'ldoshi.

Ot — yigitning qanoti.

Tishini ko'rguncha ishini ko'r.

Toy otga yetkazar,
Ot — murodga.

Toy otga ergashar,
Qo'y — serkaga.

Toyni toy deb xo'rlama,
Erta-indin ot bo'lar.

Tog' bo'risiz bo'lmas,
To'qay arslonsiz bo'lmas.

Tog'iga qarab quloni,
Suviga qarab — iloni.

Tuya silkinsa, eshakka yuk chiqar.

Tuya to'pig'i ham to'piq,
Qo'y to'pig'i ham to'piq.

Chopqir ot — o'tkir pichoq.

Cho'pon bo'lsang, qo'yni boq,
Moyi toshsin choradan.

El tinsa ham, it tinmas.

El qo'nmay, it tinmas.

Etik kiysang, er bo'lasan,
Otga minsang, sher bo'lasan.

Etning yaxshisi — qazi,
Itning yaxshisi — tozi.

Echki bo'lsa, qo'yga yo'l ochilar.

Echki qo'y bo'lmas,
Eshak — toy.

Uy odami — uyga.

Yo'l so'ramay, yo'lga tushma.

Yo'l tani, yo'lga chiqsang, do'st tani.

Yo'l topguncha yo'ldosh top.

Yo'l uzoq bo'lsa, yo'ldoshingdan ko'r.

Yo'l yurganga qisqarar.

Yo'l yursang, sinab yur,

Sinab yurmasang, o'lchab yur.

Yo'l o'g'risi bo'lsang ham,

Yo'ldosh o'g'risi bo'lma.

Yo'lga chiqsang, yo'ldoshli chiq.

Yo'lga chiqsang, yaroqli chiq,

Yolg'iz chiqmay, hamrohli chiq.

Yo'lga chiqqan yo'ldan topar.

Yo'lda yurgan yo'l tanir,

Cho'lda yurgan cho'l tanir.

Yo'ldosh aybini yo'l ochar.

Yo'ldoshi borning qo'ldoshi bor.

Yo'ldoshi yomonni yov olar.

Yo'ldoshiga qaramagan yo'lda o'lar.

Yo'ldoshing olaqarg'a bo'lsa,
Yemishing go'ng bo'lar.

Yo'ldoshini tashlagan yo'lda qolar.

Yo'lni yo'lchi yengar.

Yo'lni karvondan so'ra,
So'zni shoirdan so'ra.

Yo'lovchining ozig'i yo'lida.

Yo'lchi yo'lini bilar,
Tegirmonchi — do'lini.

Yo'rtib yursang, yo'l unar.

Yo'rtoq yo'rg'aga yo'ldosh bo'lmas,
Burgut qarg'aga sirdosh bo'lmas.

Yo'rg'a mingan yo'ldoshiga qaramas.

Yo'rg'a mingan yo'ldoshidan ayrilar,
Ko'p yashagan qurdoshidan ayrilar.

Yo'rg'a minsang ham, yo'ldoshli bo'l.

Olis yo'l otni sinar,

Og'ir yo'l mardni sinar.

Sipohi bilan do'st bo'lma,

Yomon bilan — yo'ldosh.

Yurgan — daryo, o'tirgan — bo'ya.

Yurgan yo'l kezar,

O'tirgan yer chizar.

Yurgan yo'ldan topadi,

O'tirgan qaydan topadi?

Yurgan oyoq yo‘l topar.
Yurgan oyoqqa yo‘rg‘a yo‘liqar.

Yurganning yo‘li ko‘payar,
O‘tirganning — o‘yi.

Yurganning yo‘li o‘tar,
O‘tirganning kuni o‘tar.

Yurardan avval yo‘l axtar.

Yaxshi yo‘lda yo‘ldosh ko‘p.

Yaxshi yo‘ldosh yo‘lga boshlar,
Yomon yo‘ldosh yovga tashlar.

Yaxshi libos — oroyish,
Yaxshi yo‘ldosh — osoyish.

Ham sayohat, ham tijorat.

Hunar bilgan och qolmas.

YOSHLIK VA KEKSALIK HAQIDA

Dard yomon,
Darddan qarilik yomon.

Yetmish, yetmishdan keyin ketmish.

Yosh bilmaydi,
Katta qiymaydi.

Yosh kelsa — ishga,
Qari kelsa — oshga.

Yoshlik — beboshlik.

Yoshlik yoshga qaramas,
Qarilik — sochga.

Yoshlikda bilgani — toshga yozgani,
Qarilikda bilgani — muzga yozgani.

Yoshlikda eksang, qarilikda o'rasan.

Yoshlikda o'rgangan hunar,

O'zingga o'ljaga qolar.

Yoshlikdagi g'ayrat — keksalikdagi rohat.

Yoshlikning yeli kuchli,
Keksalikning — aqli.

Yoshning hurmati — qarz,
Qarining hurmati — farz.

Yigitga og'ir narsa ham yengil tuyular,
Keksaga yengil narsa ham og'ir tuyular.

Yo'tal — keksaning hamrohi.

Keksalik — ko'prik.

Kichikdan — xato,
Kattadan — ato.

Kichikdan — qusur,
Kattadan — uzr.

Kichikni maqta, kattani saqla.

Nodon bosh bo'lmas, ko'pik osh bo'lmas,
Qarilik qaytib, qayta yosh bo'lmas.

Chol suhbat — chol bilan.

Er qarisa — el ichida,
Sher qarisa — g'or ichida.

Qari bor uyning zari bor.

Qarisi bor uyning parisi bor,
Parisi bor uyning barisi bor.

Qari uyning farishtasi,
Saranjomi, sarishtasi.

Qarida xislat ko'p.

Qarilarni qarg'atma,
Yosh joningni og'ritma.

Qarilik — bolalik.

Qarilik — davosiz dard.

Qarilik davri — qishday,
Yoshlik davri — yozday.

Qarilikni donolik bezar,
Yoshlikni — kamtarlik.

DEHQONCHILIK HAQIDA

Bedov boylovda semirar,
Qo'y-qo'zi — yaylovda.

Bir yil tariq eksang, bir yil shudgor qil.

Bir yil tut ekkani kishi
Qirq yil gavhar terar.

Bog'bon bog'ini tuzar,
Dehqon dalasini suzar.

Bog'ni qishda ko'l qil,
Yozda cho'l qil.

Bug'doy olaman, desang, qovun polga ek,

Paxta olaman, desang — jo'xori polga.

Bug'doy eksang, kuzda ek,
Yaxshi haydab, bo'zga ek.

Bo'lsa agar oqliging,
Bilinmaydi yo'qliging.

Dehqon — yer sultoni,
Cho'pon — yaylov sultoni.

Dehqon ishlab don sochar,
Elga rizq yo'lin ochar.

Dehqon odam don sochar,
El-yurtiga non sochar.

Dehqon ekanini yeydi,
Cho'pon — boqqanini.

Dehqonning xazinası — yer,
Kaliti — ter.

Dehqonchilik — chilik-chilik,
Bo'lmasa — quruqchilik.

Yer boyligi — el boyligi.

Yer deganing oltin qoziq,
Gʻajib yesang, tugamas.

Yer — dehqon xazinası.

Yer — don, dehqon — xazinabon.

Yer ichida oltin bor,
Qaziyversang, topasan.
Bogʻ ichida kumush bor,
Kavlayversang, topasan.

OZODALIK VA SOGʻLIQ HAQIDA

Pokliging — sogʻliging.

Rang koʻr, hol soʻr.

Salomatlik — tuman boylik.

Sarimsoq, sarimsoq yeganning tani sog'.

Sihat tilasang, ko'p yema,

Izzat tilasang, ko'p dema.

Sovrin — zo'rniki, sog'lik — ko'pniki. ✓

Sovug'ing oshsa — davlat,

Issig'ing oshsa — qiyomat.

Sog'likda xo'rlik yo'q.

Sog' aql — bol aql.

Sog' olma shoxidan tushmas.

Sog' tanda — sog'lom aql.

Sog' yurak — tog' yurak.

Sog'dan salqit qolmas.

Sog'lik — umrning garovi.

Suyak butun bo'lsa, et bitar.

Tabib tabib emas,
Dard chekkan — tabib.

Tan og'risa, jon sezar.

Tan salomati — jon rohati.

Tani sog'ga kunda to'y.

Tani sog'ning — joni sog'.

Tishsiz og'iz — toshsiz tegirmon.

Toza ko'zaning suvi toza.

Toza uyda dard qolmas.

Tozalik — sog'lik garovi.

Uzoq chaynasang, uzoq yashaysan.

Uyi tozaga gard yuqmas,
Gard yuqsa ham, dard yuqmas.

Chilim chekkan kishining

Urib sindir tishini.

Chiniqqanga — gard yuqmas,

Tiniqqanga — dard.

El sog'ligi — yurt boyligi.

Quyosh, havo — tanga davo.

Toza havo — tanga davo.

VAQT HAQIDA

Barvaqt qilingan harakat,

Hosilga berar barakat.

Bahorgi beg'amlik — kuzgi pushmonlik.

Bahorgi harakat — kuzgi barakat.

Bahorning bir kuni yilga tatir.

Bahorning bir kuni qishni boqar.

Bir kun burun sochsang,
Hafta burun o'rasan.

Bozordan qolgan bir kun qolar,
Ekishdan qolgan bir yil qolar.

Vaqillagan vaqtni o'tkazar,
Qo'ldan naqdni ketkazar.

Vaqt aqchadur,
G'ofil bo'lma, qochadur.

Vaqt ketdi — baxt ketdi.

Vaqt — omad.

Vaqt tog'ni yemirar,
Suv toshni kemirar.

Vaqt o'tgandan keyin
Qilichingni toshga chop.

Vaqt — g'animat,
O'tsa — nadomat.

Vaqt — qozi.

Vaqtdan yutding — baxtdan yutding.

Vaqtı yetsa, qush ham bolasiga uya qurar.

Vaqtı kelsa, fil sichqondan qo‘rqar.

Vaqting bor — naqding bor.

Vaqting ketdi — baxting ketdi.

Vaqting ketdi — naqding ketdi.

Vaqtli harakat — oxiri barakat.

Gap — ko‘p, ko‘mir — oz.

Gap — ko‘p, umr — oz.

Dardingning vaqtı o‘tsa,

Tabibdan o‘pkalama.

Dehqon bo‘lsang, kuz hayda,

Kuz haydamasang, yuz hayda.

Yozda ishlamagan
Qishda kesak yer.

Yozda ishlamagan
Qishda tishlamas.

Yozda kuyungan
Qishda suyunar.

Yozda mehnat qilsang,
Qishda yeysan kishmish.
Yozda mehnat qilmasang,
Qishda yeysan tirkish.

Yozda miyang qaynasa,
Qishda qozoning qaynar.

Yozda uy-joy qurmasang,
Qishda balchiq kecharsan.

Yozda yuz yama,
Qishda g'am yema.

Yozni qo'yib, qish dema,
Qishga yarasha ishing bor.

Yoshligingda kiymakka qizg'anasan,
Qariganda kiymakka uyalasan.

Yoshligingda odatlansang,
Qariganda ko'nikasan.
Qariganda odatlansang,
Ko'nikkuncha ko'milasan.

Yoqut bilan vaqt topilmas,
Vaqt bilan yoqut topilar.

Jo'jani kuzda sanarlar.

Inson umri — daryo suvi.

Yo'qolgan oltin topilar,
Yo'qolgan vaqt topilmas.

Kech boshlagan kechikar.

Kechki ekinning xatari ko'p.

Kechning xazinasidan
Ertaning nasibasi yaxshi.

Nonni tandirning qizig'ida yop.

Oting borida yo'l tani,

Esing borida el tani.

Osh kutsa ham, ish kutmas.

Oqsoq qo'y tushdan keyin ma'raydi.

Og'am — olguncha,

Yangam — yeguncha.

Temirni qizig'ida bos.

Umr — ariqdan oqqan suv.

Umr temir bo'lsa ham, bir kun eriydi.

Umr — o'tkinchi mehmon.

Uch kun barvaqt turgan bir kun yutar.

Chiroying borida chinoringni top.

Ekinni erta yiqqan xirmon qilar,

Kech qolgan armon qilar.

Ekinni erta ekkan
Hosilni erta o‘rar.

Erta turgan ish bitirar,
Kech turgan ko‘p turtinar.

Erta turgan horimas.

Ertaga osh qolsa — davlat,
Ish qolsa — mehnat.

Ertalabki vaqt — naqdgina baxt.

Ertalabki ish,
Ko‘ngilni qilar xush.

O‘tgan vaqt yo‘qolgan oltindan qimmat.

O‘tgan kun topilmas,
Kelar kun sotilmas.

O‘tgan umr — otilgan o‘q.

Qolgan ishga qor yog'ar.

Qurbaqa ham vaqti bilan vaqillar.

Har bir ishning vaqti bor,
Vaqt bilganning baxti yor.

Har meva o'z vaqtida pishar,
Har narsa o'z vaqtida yarashar.

MAS'ULIYAT HAQIDA

Bekor o'tirguncha bekor ishla.

Beparvo do'stdan yog'och yaxshi.

Bir nafaslik muhabbat
Boshga keltirar ofat.

Bolaga ish buyur,
Orqasidan o'zing yugur.

Boshliq bo'lish oson,

Boshlamoq qiyin.

Boq otingni arpa bilan,

Boqar qazi-qarta bilan.

Do'sting do'st bo'lsin,

Hisobing durust bo'lsin.

Yemakning qusmog'i bor.

Yengil oyoq uzoqqa qo'shar,

Yengil bosh tuzoqqa tushar.

Intizomli lashkar yengilmas.

Yo'li olis tinim bilmas.

Katta boshning og'rig'i ham katta.

Kissasida puli yo'q,

Kissavurdan g'ami yo'q.

Narvonga chiqsang, shoshmay chiq,

O'z haddingdan oshmay chiq.

Notiq maxmadona bo'lsa,
Majlisning burdi ketar.

Omonat ish ovora qilar.

Omonat, omonatga qilma xiyonat.

Osilsang, baland dorga osil,
Yiqilsang, maydonga yiqil.

Oson yerda osh qayda?!

Oson ishning ohi bor.

Ot mingan olisni ko'zlar.

Otni sinash oson,
Odamni sinash qiyin.

Og'iz — bir, quloq — ikki,
Bir so'zlab, tingla qirq ikki.

FAROSAT VA FAROSATSIZLIK HAQIDA

Ana-mana deguncha
Yaxshi-yomonni bilgin.

Anglamay gapirgan og‘rimay o‘lar.

Aravani ot oldiga chiqarib bo‘lmas.

Arzimasa, arzonga ham olma.

Betamizga besh kun hayit.

Betamizda bet bo‘lmas,
Bezorida — uyat.

Betimning qalini — jonimning huzuri.

Befahmning dardi o‘ziga yuk.

Bilib o‘tir o‘rningni,
Har yerga suqma burningni.

Bir gapning qirq fahmi bor.

Birovning bo'yi kalta,
Birovning o'yi kalta.

Gap tagida gap bor.

Gap egasini topar.

Gapirgani — so'kkani,
Osh ichgani — to'kkani.

Gapni gapir joyi bilan,
Nonni yegin moyi bilan.

Gapning tagini gap ochar.

Dala-tuzni suv olsa,
Qo'ng'ir g'ozning to'shidan.
Quloqsizga so'z aytsang,
Qulog'ining tashidan.

Dardingni dard bilganga so'yla.

Dardsizga dard aytma,

Ahmoqqa — pand.

Dardsizning oldida «boshim» dema.

Dushmanni farq etmagan

Do'stlik qadrini bilmas.

Yetilmagan xamir tandirda turmas.

Yoriq ko'za bilan suvga borma.

Karga eshittirib qoch,

Ko'rga — tutqazib.

Kurash bilmagan otasini yiqitar.

Ko'p bilan kengash,

Ma'quliga yondash.

Ko'pga kengash, o'z bilganingni qil.

Oldingdagi ovni ko'rmasang ham,

Uzoqdagi yovni ko'ra bil.

Og'zimga keldi, deb dema,

Oldimga keldi, deb yema.

Parvonaning o'lgisi kelsa,
Sham bilan o'ynashar.

Sigir siypaganni bilmas,
Yomon — siylaganni.

Siylaganni sigir bilmas,
«Ho'k» deganni — ho'kiz.

Sipoh sirin bermas,
Ahmoq — to'rin.

Sichqonning o'lgisi kelsa,
Mushuk bilan o'ynashar.

Soni bor, salmog'i yo'q,
Bog'i bor, parvoyi yo'q.

Soyangga qarab to'n bichma.

Soyangga qarab bo'y o'lhama.

Soyangni saratonda sol.

Suv ichadigan qudug'ingga tupurma.

Suv ichganda ariq qaziganni unutma.

Suvni ich, chashmani bulg'ama.

Suymaganga suykanma, suyganingdan
ayrilma.

Sutini ich-u, sigirini surishtirma.

Uzumini yegin-u, bog'ini surishtirma.

So'z aytganda o'ylab ayt,
Oqibatini bo'ylab ayt.

So'z bilmasang, so'zlama.

So'zga quloq os,
O'ylab qadam bos.

So'zi so'zga o'xshamas,
Og'zi so'zdan bo'shamas.

So'zing kumush bo'lsa,

Tinglovchi tilla bo'lsin.

So'zlaganga qarama,
So'zlatganga qara.

So'zlagani — so'kkanday,
Yelpigani — to'kkanday.

So'zlamay so'zingga boq,
Avval o'yla, o'zingga boq.

Telba tengi bilan,
Etagi yengi bilan.

Telba to'ningni teskari kiyma.

Telbaga tilmoch kerakmas.

Telbaning terisi qalin.

Tentak chinini aytaman, deb sirini aytar.

Til — aqlning qilichi, farosat — g'ilofi.

Til bilgan navkar — bol bilan shakar,

Til bilmas navkar — obro'ni to'kar.

Tilni tiyishni ham bil, deyishni ham bil.

Tilning suyagi yo'q.

Tilning uzuni dallolga kerak.

Tovoq kelganda saboqni qo'y.

Tovoqqa qarab oshini ol.

Usta, haqini berib qista.

Farosatni befarasotdan o'rgan.

Farosatsiz odamdan til bilmas hayvon
yaxshi.

Farosatsiz falokatga yo'liqar.

Filbonga oshna bo'lsang,
Darvozungni katta qil.

Yaxshi kishiga bir so'z kifoya,

Yomon kishiga ming soʻz befoyda.

Yaxshi otga — bir qamchi,
Yomon otga — ming qamchi.

Yaxshi otga — siylov,
Yomon otga — qamchi.

Yaxshi payqab gapirar,
Yomon chayqab gapirar.

Yaxshi topib soʻzlar,
Yomon — qopib.

Yaxshi hazil goʻsht keltirar,
Yomon hazil musht keltirar.

Yaxshi hazil xush boʻlar,
Yomon hazil musht boʻlar.

Yaxshiga aytsang, bilar,
Yomonga aytsang, kular.

Yaxshiga — ishorat,
Yomonga — kaltak.

Yaxshiga hazil qilsang, ipakday bo'lar,
Yomonga hazil qilsang, eshakday bo'lar.

O'git ber o'git olganga,
Nasihat qil quloq solganga.

Qo'lingni yuvib yur,
Nima yeyishingni bilasan.

Og'zingni tiyib yur,
Nima deyishingni bilasan.

Qo'lingni qarmovda tiy,
Tilingni — yig'inda.

Har bir so'zni bilib ayt,
Ko'pga ma'qul qilib ayt.

Har kim o'zidan o'tganini o'zi bilar.

Har kimning bo'yiga qarab to'n bich.

Har kishining didi boshqa,
Har gulning — hidi.

Hech kim o'z ayronini achchiq demas.

ANDISHA VA ANDISHASIZLIK HAQIDA

Andishaning oti — qo‘rqoq.

Andishaning otini qo‘rqoq qo‘yma.

Beobro‘ bilan bel bog‘lama,
Bekorga qadring ketar.

Birov burab gapirar,
Birov qarab gapirar.

Borar yeringga tosh otma.

Bo‘rini ayasang, seni talar.

Gado arazlasa, to‘rvasiga ziyon.

Yiqilgan kurashga to‘ymas.

Ko‘ngil tortmas yerga oyoq tortmas.

Mevani po‘sti saqlar.

Oldin pichoqni o'zingga ur,
Og'rimasa, birovga ur.

Oldingga osh tortsa, otasining xunidan
kech.

Otang to'ng'iz bo'lsa, boylab boq.

Sen birovdan kulma,
Senga ham kulguvchilar bor.

Surlik xo'rlik keltirar.

Tanbalga kunda to'y.

Tepsa — tebranmas bo'lma.

Tuzini yeb, tuzlig'iga tupurma.

Uyati yo'q o'g'il yomon,
Qilig'i buzuq qiz yomon.

Uyatliga — uch kun hayit,
Uyatsizga — har kun hayit.

AHILLIK VA NOAHILLIK HAQIDA

Ahil oila — baxtli,
Noahil oila — vaqtli.

Baraka — inoqlikda,
Boqiylik — quvnoqlikda.

Baraka — tejamlikda,
Yutuq — ahillikda.

Bel bilan bilak biriksa, ish bitar.

Bemaslahat ishning buzarmoni ko‘p.

Besh barmoq yig‘ilsa, musht bo‘lar.

Boylik – boylik emas,
Ahillik – boylik.

Bolta sopidan o‘zmas,
Yigit — to‘pidan.

Do'sting bilan dildosh bo'l,
Qilar ishiga qo'ldosh bo'l.

Janjalli uy — azobli go'r.

Ko'mak bo'lsa har ishga,
Bitadi qolmay qishga.

Ko'maklashgan ish bitar.

Ko'p og'iz bir bo'lsa,
Bir og'iz yengilar.

Ko'p to'kilsa, ko'l bo'lar,
Ko'p biriksa, el bo'lar.

Maslahat — zardan qimmat.

Ovul boshqa, tilak bir,
Barmoq boshqa, bilak bir.

Ovulingdan olg'ir chiqsa, oting o'zar,
Ovulingdan yomon chiqsa, eling to'zar.

Ovulni olalik buzar,

Orani qoralik buzar.

Oila anil bo'lsa,
Omad o'z oyog'i bilan kelar.

Og'a-ini totuv bo'lsa, ot ko'p,
Opa-singil totuv bo'lsa, osh ko'p.

Og'a-ini totuv bo'lsa,
Tog'ni talqon qilar.
Opa-singil totuv bo'lsa,
Uyni bo'ston qilar.

Og'a-ini talashsa,
Yov chopganda yarashar.

Og'ayni biriksa, bosh ko'payar,
Ovsin biriksa, osh ko'payar.

Sendan harakat, Mendan barakat.

Serdaraxt qishloqni sel olmas.

Serjanjal uyda baraka yo‘q.

Suv birlashsa, daryo bo‘lar,
El birlashsa — olomon.

Talashgan yerda tariq bitmas.

Tanasi boshqa dard bilmas,
Uyi boshqa g‘am bilmas.

Tani boshqaning joni boshqa.

Til boshqa-yu tilak bir,
Yuz boshqa-yu yurak bir.

Torga — tor dunyo,
Kengga — keng dunyo.

Totuv turmush — uzoq umr.

Totuvlik — baxt,
Totuvsizlik — qulagan taxt.

MUNDARIJA

Vatan haqida.....	3v
El-yurt haqida.....	6
Mehnat haqida.....	11
Ish va ishyoqmaslik haqida.....	20
Dangasalik haqida.....	34
Yaxshilik haqida.....	37
Yomonlik haqida.....	46
Fasllar haqida.....	63
Jonivorlar haqida.....	70
Yo‘l va yo‘ldosh haqida.....	74
Yoshlik va keksalik haqida.....	79
Dehqonchilik haqida.....	82
Ozodalik va sog‘liq haqida.....	84
Vaqt haqida.....	87
Mas’uliyat haqida.....	94
Farosat va farosatsizlik haqida.....	97
Andisha va andishasizlik haqida.....	106
Ahillik va noahillik haqida.....	108

MAQOLLAR bolalar uchun

Nashriyot muharriri

Shuhrat G'ulomov

Dizayner

Abbos Tursunov

Muharrir

Zuhra Hamdamova

Nashriyot litsenziyasi: 41 №239 - 2013 yil 4 iyul

Terishga berildi: 02.03.2017. Bosishga ruxsat etildi:

20.04.2017. Bichimi 84x108. Ofset bosma. Baltika
garniturası. Bosma tabog'i 7. Adadi 3000.

Buyurtma № 56

Bahosi kelishilgan narxda

Nashriyot manzili

«Adabiyot uchqunlari» nashriyoti, 100027.

Toshkent shahri, Otchopar ko'chasi, 29-uy.

Bosmaxona manzili:

«GOOD GROUP MEDIA» MChJda chop etildi.

Toshkent shahri, Chilonzor-14, 32-uy.

ISBN-978-9943-992-94-8

9 789943 992948